

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

חג מולד אחד / טרומן קפוטה (1982)

על הסופר טרומן קפוטה

טרומן קפוטה (באנגלית: Truman Capote; 30 בספטמבר 1924 - 25 באוגוסט 1984)
היה סופר, מחזאי ותסריטאי אמריקאי.

נולד בעיר ניו אורלינס, לואיזיאנה שבארצות הברית בשם טרומן שטרקפוס פרסונס (Truman Streckfus Persons) ללילי מאי פאוק (Faulk) ולאישי המכירות ארקיווליס פרסונס. ילדותו המוקדמת עברה בצל חוסר התפקוד והיחסים הגרועים בין הוריו. אמו היתה צעירה מאוד כשנישאה לאביו, ואחרי כשנה הם התגרשו. בנוסף אביו נידון למאסר על מעשי הונאה. הוא נשלח בגיל ארבע לגור אצל משפחתה של אמו בעיירה מונרוויל שבאלבמה. האדם הקרוב ביותר אליו שם היתה קרובת משפחה רחוקה ששמה סוק. הוריו ניהלו מאבק מכוער לגבי המשמורת עליו, ובסופו של דבר הוא עבר לעיר ניו יורק לגור עם אמו ועם בעלה השני, ג'וזף קפוטה, שאימץ אותו ושינה את שמו לטרומן גארסיה קפוטה בשנת 1935. קפוטה העיד על עצמו שהתחיל לכתוב בגיל צעיר מאוד ועסק בכתיבה כמעט באובססיביות. את סיפורו הראשון כתב בגיל 11, ובגיל 19 התפרסם לראשונה סיפור פרי עטו בשם "הקירות קרים". בגיל 24 פורסם הרומן הראשון פרי עטו שנקרא "קולות אחרים, חדרים אחרים". קפוטה שאב את חומרי הכתיבה שלו מהביוגרפיה שלו ומחיי סובביו, כך למשל ביצירתו 'ארוחת בוקר בטיפנייס' (1958). את ההשראה לספרו המצליח ביותר 'בדם קר' (1966) שאב מידיעה בעיתון על רצח לא מוסבר של זוג הורים ושני ילדיהם. הספר מתאר במקביל את קורותיהם של בני המשפחה ורציחתם, את החקירה המשטרית שהובילה לתפיסת רוצחיהם, ואת מסע הרצח והבריחה של הרוצחים. קפוטה נסע לקנזס כדי לסקר את חקירת הרצח עבור הניו יורק מגזין. כשנתפסו הרוצחים, ריצ'רד (דיק) היקוק ופרי סמית, קיבל קפוטה את אישורם לראיין אותם. הוא אף נכח בהוצאתם להורג בתלייה. שנים רבות עבד קפוטה על "תפילות שנענו", רומן לא גמור שהיה אמור להיות זיקוק כל הדברים שהבחין בהם כשחי בין העשירים והמפורסמים. קטע ממנו פורסם בכתב עת ב-1975 והחריד רבים מחבריו העשירים של קפוטה בשל חשיפת סודותיהם האינטימיים. קפוטה, הומוסקסואל גלוי, נודע בקולו הגבוה, השורקני, בלבשו השערורייתי ובמעשיות שנהג לבדות על מכרים ואירועים, לא פחות מאשר בתפוקתו הספרותית. מאוחר יותר בחייו שינה קפוטה את אורחותיו, והסתגר מפני הבריות. במקרים בהם נראה בציבור, המשיך להפגין התנהגות אקסצנטרית ופרועה שנבעה גם מהתמכרותו לסמים ולאלכוהול. הוא מת בגיל 59 משימוש במנת יתר.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

תקציר העלילה

באדי, ילד כפרי מאלבמה, בן להורים גרושים, גדל בניתוק מהם במשך שנים. הוא מטופל בחוס בידי קרובי משפחתו, במיוחד על-ידי בת דודתו האהובה סוק. ערב חג מולד אחד הוא מתבשר שעליו לנסוע לבדו לביקור אצל אביו בניו אורלינס, אותו הוא כמעט לא מכיר. סוק משכנעת אותו לנסוע, בכך שאומרת לו כי אולי יזכה לראות שלג. למרות הפחד, אין לו ברירה והוא נאלץ לצאת למסע בן 650 קילומטרים באוטובוס ולהתוודע לאישיותו המפוקפקת של אביו. אביו אדם אמיד, בתקופת השפל הגדול, מנהל אורח חיים נהנתני. הניגוד בין עולמו של הבן לעולמו של האב בולט ביותר. אביו גורר את בנו לסידורים ולמפגשים החברתיים שלו, ומתעלם מכך שהילד נבוכ מאוד, לא רגיל לעיר הגדולה, לנעילת נעליים ובטח לא לאוכל אקסקלוסיבי כגון צדפות.

באדי מצפה מאוד למתנות החג של סנטה קלאוס, אך בלילה הוא מציץ ומגלה שאביו הוא זה שעורם את המתנות למרגלות העץ. התפכחות זו מצטרפת גם להכרה כי לא יורד שלג בניו אורלינס כפי שסוק סיפרה לו. הוא פותח את המתנות ומתאכזב מתכולתן, ואז בערמומיות מבקש מאביו לקנות לו גם מתנה (כי כביכול המתנות הקודמות הן מסנטה) - דגם אווירון יקר, שראה בחלון ראוה, שניתן לשבת בתוכו ולדווש כמו באופניים. האב עושה כל שביכולתו כדי להוכיח את אהבתו לבנו ולזכות באהבתו כלפיו, וקונה לו את המתנה הנחשקת. כעבור כשבוע, עם סיום הביקור, מתעקש באדי לחזור לביתו עם האווירון, ולא להמתין עד שיישלח בדואר מיוחד. הוא שב לביתו ומרגיש שעליו לעשות דבר חשוב. הוא שולח לאביו גלויה, בה הוא מצהיר על אהבתו.

קריאה ועיון בסיפור

אפיון דמויות

באדי - גיבור הסיפור. ילד שדבק באמונתו באלוהים. השקפת עולמו תואמת דטרמיניזם דתי (תפישה לפיה אלוהים הוא כל יכול והמציאות היא ביטוי לרצונו – "האמנתי שהכול הוא רצונו של אלוהים, או של אדוננו [...] וכל דבר שהוא רצון אדוננו הוא אמת"). זו עמדה שמבטלת כל אפשרות לבחירה חופשית. הוא נתון לגורלו שנקבע מראש. בעקבות המסע שהוא עובר (התבגרות וחניכה), הוא מבין שיש בכוחו של האדם לבחור בין טוב לרע, ובאשר לעצמו, שיש לו בחירה חופשית כיצד לנהוג בדילמות מוסריות.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

האם - אינטליגנטית, יפה, שאפתנית, אשת קריירה נישואיה בגיל 16 החזיקו שנה. הפקירה את באדי בידי משפחתה הגדולה באלבמה. התאבדה.

האב - איש עסקים, היה בן 28 כשהתחתן עם בת 16. עזב לניו אורלינס והתנתק שנים מבנו. אמיד (החזיק מכונית, רדיו ומקרר – מוצרים נדירים בתקופת השפל הכלכלי), חי בבית נאה. בעל קסם אישי, מוקף נשים וחברים. מתברר שהוא השיג את הונו בזכות מערכות יחסים שקיים עם נשים אלמנות, עשירות, מבוגרות ממנו בהרבה (גייגולו). מתאמץ להוכיח את אהבתו לבנו (קונה לו את דגם האווירון היקר) ומנסה לשכנעו לעבור לגור עמו, תוך שהוא משמיץ את משפחתו של באדי מצד אמו ("המשפחה המטורפת הזאת"). אתאיסט מושבע ("אין אלוהים! אין סנטה קלאוס").

מיס סוק - בת דודתו המבוגרת של באדי. אישה דתית המחנכת את באדי לאור האמונה באל. מקרינה חום ואהבה כלפי באדי ודואגת לכל מחסורו.

באדי מתאר את סוק במילים: "היו לי הרבה קרובי משפחה טובי לב, דודות ודודים ובני דודים, במיוחד בת דודה אחת, אישה מבוגרת, לבנת שיער, נכה מעט בשם סוק. מיס סוק פוק. היו לי חברים אחרים, אבל היא היתה החברה הטובה מכולם."

סנטה קלאוס - דמות בדיונית של זקן חביב וטוב-לב, המבוססת על מסורת שיובאה לארצות הברית על ידי מתיישבים מהולנד, המקושרת לחג המולד. לפי המסורת, סנטה קלאוס מגיע בלבוש סגלגל (כחול לפי האגדה הסקנדינבית וירוק לפי האמריקאית) מחבל לפלנד שבצפון פנוסקנדיה ומסתובב ברחבי העולם על גבי מזחלת רתומה לאיילים מעופפים. תפקידו של סנטה קלאוס לפקוד את בתי הילדים הטובים, להביא להם מתנות ולהגשים משאלות.

רעיונות מרכזיים ומשמעותם

"חג מולד אחד" הוא סיפור התבגרות וחניכה. המסע הממשי של באדי מאלבמה לניו אורלינס הופך למסע רגשי של התפכחות. באדי נאלץ להתמודד עם ערעור אמונתו הדתית ועם שאלת זהות עמוקה הנובעת מאישיות אביו ומטיב הקשר ביניהם. הדמות המשמעותית בחייו של באדי הילד היא סוק - בת דודתו המבוגרת, שבביתה הוא גדל. מאחר שהוריו הפקירו אותו, היא מתפקדת עבורו כאם חמה ואוהבת. היא חונכת אותו ברוח הנצרות, מתוך אמונה שלמה בקיומו של אל. באדי מאמץ את אמונתה הדתית של סוק, ומאמין ש"הכול הוא רצונו של אלוהים, או של אדוננו, כפי שסוק נהגה לכנות אותו. אם מחצתי לעצמי את הבוהן, או נפלתי מסוס, או תפסתי דג גדול בנחל - טוב או רע, הכול היה רצונו של אדוננו."

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

נקודת המפנה הראשונה בסיפור מתרחשת עם הודעתה של סוק לבאדי, שעליו לנסוע לבקר את אביו. תגובתו של באדי מסגירה את קרבתו לסוק ואת הסתייגותו מאביו: "בכיתי. לא רציתי לנסוע. מעולם לא עזבתי קודם את העיירה הקטנה והמבודדת באלבמה, המוקפת יערות וחווות ונהרות. מעולם לא הלכתי לישון מבלי שסוק תעביר את אצבעותיה בשערי ותיתן לי נשיקת לילה טוב. וגם פחדתי מזרים, ואבי היה זר. ראיתי אותו רק כמה פעמים, אבל הזיכרון היה מעורפל; לא היה לי מושג איך הוא." סוק מנסה לרכך את התנגדותו של באדי, באומרה: "זה רצון אדוננו. ומי יודע, באדי, אולי תראה שלג." המפגש הכפוי עם אביו, מביא על באדי התפקחות, המערערת את אמונתו בקיום האל.

המסע של באדי הילד מבהיר שמדובר באירוע חריג וקשה עבורו: "תבינו, נאלצתי לנסוע לבדי. באוטובוס. כולם חשבו שאני אהיה בטוח עם התווית שלי. כולם חוץ ממני. פחדתי פחד מוות; וכעסתי. זעמתי על אבי הזר, שהכריח אותי לעזוב את הבית ולהיות רחוק מסוק בחג המולד. זאת היתה נסיעה של שש מאות וחמישים קילומטר או משהו כזה. העצירה הראשונה היתה במזביל. שם החלפתי אוטובוס, ונסעתי נצח נצחים, דרך אדמות ביצתיות ולאורך חופים, עד שהגענו לעיר רועשת עם קרוניות של חשמלית מצלצלת ומלאה באנשים מסוככים בעלי מראה זר. זאת היתה ניו אורלינס." מעבר לעובדה שמדובר בנסיעה ארוכה מאוד של ילד לבדו, ניכר גם שבאדי נדרש למעבר חד מהמרחב הכפרי, הפשוט, הצנוע והבטוח, בו התרגל ללכת יחף, למרחב האורבני, הגדול, הרועש והמאיים. אפשר לראות בניגוד זה סמל לקונפליקט אליו הוא נקלע, בין תרבויות וסגנונות חיים שונים, ובעיקר בין שתי השקפות עולם.

באדי נבוכ במפגש הראשון עם אביו לאחר שנים של נתק: "ופתאום, כשירדתי מהאוטובוס, גבר הניף אותי בזרועותיו, ומחץ אותי עד שכמעט לא יכולתי לנשום; הוא צחק, הוא בכה - גבר גבוה ונאה, צוחק ובוכה. הוא אמר: 'אתה לא מכיר אותי? אתה לא מכיר את אבא שלך?'" ונדהם לגלות מי הוא אביו: "נראה שהיה לו הכול - מכונית עם מושב חורק, שלא לדבר על בית ורוד קטן ויפה ברובע הצרפתי עם מרפסות תחרת-ברזל וגינת פטיו סודית צבועה בפרחים ומצוננת בידי מזרקה בצורת בתולת ים. היו לו גם חמש, הייתי אומר עשר, חברות. [...]. אז כפי שאתם רואים, נראה שהוא ניחן בקסם; והוא אכן הקסים את רוב האנשים - את כולם חוץ ממני. מפני שהוא כל כך הביך אותי, תמיד סחב אותי איתו לפגוש את החברים שלו, את כולם החל מהבנקאי שלו עד לספר שגילח אותו מדי יום. ואת כל החברות שלו, כמובן. והחלק הגרוע ביותר: הוא כל הזמן חיבק ונישק אותי והתרברב בנוגע אלי. כל כך התביישתי." ההיכרות המחודשת עם האב היא הבסיס למעשה ההתבגרות והחניכה שנכפה על באדי. הואיל ואין לראות בדמות האב מחנך, שהרי הוא השתמט מחובת גידול בנו, הימים שבאדי מבלה במחיצתו הופכים לתקופת חניכה, שתהווה נדבך חשוב בהתבגרותו.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

חוסר רגישותו של האב מותיר את באדי בחוויה מסויטת: "זה היה עינוי אמיתי, להיגרר לאורך הרחובות של ניו אורלינס בנעליים שרוכות חזק, חמות כמו הגיהנום וכבדות כמו עופרת. אני לא יודע מה היה גרוע יותר - הנעליים או האוכל. בבית התרגלתי לאכול עוף מטוגן וכרוב ירוק ושעועית שטוחה ולחם תירס ועוד מאכלים מנחמים. אבל המסעדות האלה בניו אורלינס! לעולם לא אשכח את הצדפה הראשונה שאכלתי, זה היה כאילו חלום גרוע מחליק בגרוני". האב כלל לא רואה את בנו, אלא מתמכר לחוויית ה'אבהות' הפתאומית בה זכה לאחר מאבק: "לאבי המסכן לא היה מושג כמה אומלל הייתי, בחלקו מפני שלא נתתי לו להבחין בכך, ובוודאי שלא אמרתי לו; ובחלקו מפני שלמרות מחאתה של אמי, הוא הצליח להשיג עלי משמורת חוקית למשך חופשת חג המולד." הוא כה מנותק עד שאינו בוחל בניסיון פתטי לסחוט מבנו אהבה: "תן לי נשיקה. בבקשה. בבקשה. תן לי נשיקה. תגיד לאבא שלך שאתה אוהב אותו." נראה כי השניים עומדים למבחן האיחוד המאוחר ביניהם. ניסיונות האב להשפיע על בנו, מערערת את ביטחונו הקיומי, ולפיכך הוא מוצא עצמו במעין מאבק זהויות בין מי שהוא לבין מי שאביו מייחל שהוא יהיה.

נושא משמעותי נוסף בסיפור הוא סוגיית ההורות. בתוך תיאור ניסיונות האב להתקרב אל הבן, מתבררים פרטים חשובים אודות הוריו של באדי, שלא היו כשירים להורות. כבר בפתיחת הסיפור מסגיר באדי את דמות אמו: "וכשמלאו לה שש-עשרה היא התחתנה עם איש עסקים בן עשרים ושמונה שבא ממשפחה טובה מניו אורלינס. הנישואים נמשכו שנה. אמי היתה צעירה מכדי להיות אם או אשת איש." האם לא חסכה מבנה את דעתה על אביו. באדי נזכר בביקור של אמו כשהיה בפנימייה: "היא צעקה: 'אז אתה לא יודע איך הוא חי כל כך טוב? שוכר יאכטות ומשייט בין איי יוון? הנשים שלו! תחשוב על כל הסדרה הארוכה שלהן. כולן אלמנות. כולן עשירות. עשירות מאוד! וכולן מבוגרות ממנו בהרבה. זקנות מכדי שאיזשהו גבר צעיר ושפוי ירצה להתחתן איתן. לכן אתה הבן היחיד שלו. ולכן לא יהיה לי ילד נוסף - הייתי צעירה מכדי ללדת תינוקות. אבל הוא היה חיה, הוא החריב אותי, הוא הרס אותי - ". בעת המפגש עם האב, מתגלה פן נוסף בחוסר רגישותו של האב כלפי באדי: "הוא אחז במפרק ידי כל כך חזק שזה הכאיב. 'אה, אלוהים, לפעמים אני חושב שאמא שלך ואני, שנינו, היינו צריכים להתאבד על שנתנו לזה לקרות -", ובהערת סוגריים מוסיף באדי: "(הוא מעולם לא התאבד, אבל אמי כן: היא בחרה בכדורי השינה לפני שלושים שנה.)" עם רקע כזה, אין ספק שבאדי נאלץ להתמודד עם ילדות מורכבת, ורק בזכות סוק הוא יכול להעיד על עצמו: "עד כמה שזה נגע אלי, זה לא היה מצב לא נעים. הייתי מאושר במקום שבו הייתי."

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

עוד נושא מרכזי בסיפור הוא כאמור שאלת קיומו של האל. אמונתו של באדי מתערערת כאשר הוא צופה בסתר באביו מכין את מתנות חג המולד סביב עץ האשוח, ותוהה האם סנטה קלאוס הוא דמות אמיתית: "הרגשתי סחרחר, כי מה שראיתי אילץ אותי לחשוב על הכול מחדש. אם היו אלה מתנות שנועדו לי, אז ברור שהן לא הוזמנו על ידי אדוננו והובאו בידי סנטה קלאוס; לא, אלה היו מתנות שנקנו ונעטפו על ידי אבי ומשמעות הדבר שבן דודי, החרא הקטן בילי בוב, ועוד ילדים מחורבנים כמותו, לא שיקרו כשהם לגלגו עלי ואמרו לי שאין סנטה קלאוס." הדבר מעורר בבאדי ספק באשר לאמינותה של סוק: "המחשבה הגרועה ביותר היתה: האם סוק ידעה את האמת ושיקרה לי? לא, סוק לעולם לא היתה משקרת לי. היא האמינה." וכך חושב באדי בהשלמה: "עכשיו אני אצטרך להיות זה שיספר לסוק את האמת. כעס, רשע משונה התפתל בתוכי: הוא לא היה מכוון אל אבי, אף על פי שהוא היה קורבנה." הכעס, כפי שנרמז בדבריו, יוצא אמנם על האב, אך מכוון כלפי סוק.

האב, למרות שלא גידל את באדי, ואף הצהיר שלא היה כשיר לכך, מוצא לנכון לשלול את עולמו הדתי-הבטוח בהבעת עמדתו המבזה והנחרצת: "ובדרך לתחנת האוטובוס הוא הפחיד אותי כשתפס במפרק ידי ולחש בקשיחות: 'אני לא אתן לך לעזוב. אני לא יכול לתת לך לחזור למשפחה המטורפת הזאת בבית הישן המטורף. תראה מה הם עשו לך. ילד בן שש, כמעט שבע, שמדבר על סנטה קלאוס! הכול באשמתם, כל הרווקות הזקנות המרירות עם התנ"ך שלהן והמסרגות, והדודים השיכורים. תקשיב לי, באדי. אין אלוהים! אין סנטה קלאוס.'" האב מטיח את הדברים הקשים האלה בשעה שהוא עצמו שיכור.

בסיפור מתרחשת התנגשות בין שתי השקפות עולם מנוגדות. עולמו של באדי הוא עולם של ילד, המתאפיין בכנות ותמימות. הוא גם עולם כפרי, פשוט וצנוע ועולם דתי מאוד. סוק, המייצגת את האמונה הדתית בסיפור, היא הדמות המיטיבה בעלת ההשפעה הגדולה ביותר על באדי, ובעקבותיה באדי מאמין בישוע ומתפלל בדבקות, וגם מאמין שסנטה קלאוס קיים. לעומת זאת, עולמו של האב הוא עולם של מבוגרים, המתאפיין בשקרים, צביעות והסתרה. הוא איש העיר הגדולה, החומרנית והקפיטליסטית והוא אתיאסיט גמור. מוצגת אפוא בסיפור התנגשות בין השקפת עולם דתית-דטרמיניסטית לבין השקפה חילונית-אתיאסיטית.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

התנגשות ערכים זו היא בגדר סיבוך, אשר התרתו מגיעה עם שובו של באדי הביתה. שם מתחולל מפגש דרמטי בינו לבין סוק, שבסופו נמצא הפתרון: "כעבור שנים-עשרה שעות הייתי במיטה בבית. החדר היה חשוך. סוק ישבה לצדי, מתנדנדת בכיסא נדנדה, איתנה ומרגיעה כמו גלי הים. ניסיתי לספר לה כל מה שקרה, והפסקתי רק כשהייתי צרוד כמו כלב מיילל. היא העבירה את אצבעותיה בשערי, ואמרה: 'ודאי שיש סנטה קלאוס. אבל מישו יחיד לא יכול לעשות את כל מה שצריך לעשות. אז אלוהים פיזר את התפקיד בין כולנו. לכן כולם סנטה קלאוס. אני. אתה. אפילו בן דודך בילי בוב. ועכשיו לך לישון. תספור כוכבים. תחשוב על הדבר הכי שקט. כמו שלג. אני מצטערת שלא יצא לך לראות שלג. אבל עכשיו יורד שלג בין הכוכבים', כוכבים נצנצו, שלג הסתחרר בתוך ראשי; הדבר האחרון שאני זוכר היה קולו השלֹו של אלוהים אומר לי שאני חייב לעשות משהו." כאן, ברגע השיא של הסיפור, הופך באדי מילד לבוגר, מתמים למפוקח, וזאת שוב בזכות סוק. ההבנה שסנטה קלאוס איננו דמות אמיתית אלא אידאה של נתינה ונדיבות היא המסר שמעבירה סוק לבאדי. ברוגע ובסבלנות היא מסבירה לבאדי המבולבל שכולנו סנטה קלאוס, שאלוהים מצוי באדם ולא מחוצה לו. זה הבסיס לאחוה, לערבות הדדית, לסולידריות חברתית. לדברי סוק, להיות סנטה קלאוס פירושו שמדובר בתפקיד המפוזר בין כולנו. הבחירה בין טוב לרע נתונה לאדם. הזכות (ולאו דווקא החובה) להיות מוסרי היא מתת האלוהות האמיתית. מכאן מתכנס הסיפור אל הסיום הסימבולי שבמשלוח המכתב של באדי לאביו: "הלכתי עם סוק לדואר וקניתי גלויה בסנט. אותה גלויה קיימת עד היום. היא נמצאה בכספת של אבי כשהוא מת בשנה שעברה. הנה מה שכתבתי לו: 'שלום אבא אני מקווה שאתה מרגיש טוב אני כן ואני לומד לִדְבֵשׁ באווירון שלי כל כך מהר שבקרוב אני יהיה בשמים אז תסתכל טוב וכן אני אוהב אותך באדי.'" מתברר שבאדי מוצא דרך לשלב בין שני העולמות, כיוון שהוא מתקרב לאביו בסיפור, ושולח לו בסוף את הגלויה עם הצהרת האהבה, אך הוא גם שומר על האמונה שלו כי הוא חש שאלוהים אמר לו לשלוח את הגלויה.

דרכי עיצוב מרכזיות בסיפור

מבחינת עיצוב הזמן, הסיפור מתאר באופן כרונולוגי את מה שהתרחש לפני חג המולד, במהלכו ואחריו - (פאבולה), בעוד שהעלילה קופצת בזמן בין ילדותו של באדי לבגרותו, באמצעות קפיצות בזמן ואזכור אירועים שונים לא בסדרם הכרונולוגי (סוז'ט). המונחים פאבולה וסוז'ט מבטאים את היחס שבין העולם המשותף במציאות הסיפורית לבין הדרך והאופן שבו הוא נמסר במישור של הטקסט עצמו. הפער בין שני מישורי הזמנים בסיפור יוצר אפקט של מתח באשר לעתיד להתרחש, וכן התבוננות לאחור וחשיבה מחודשת על דרך ההבנה של הסיפור בכללותו. במקרה של הסיפור הזה, ערבוב הזמנים תואם את דרך הסיפור האוטנטית של באדי כילד, המשתלבת עם תובנותיו המפוזרות לאורך הסיפור כאדם בוגר.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

מוטיבים וסמלים בסיפור

השלג - השלג מופיע שלוש פעמים בסיפור. סוק מעודדת את באדי להיענות להזמנתו של אביו ולבוא אליו לניו אורלינס בנימוק שהוא יראה שם שלג, אך מהר מאוד מתברר לבאדי ששלג לא יורד לעולם בניו אורלינס. השלג מסמל דבר שהוא טהור ורוחני, יפה ונשגב כמו העולם הדתי שמייצגת סוק. הכמיהה לראות שלג היא כמו כמיהה לחוש בחסד של האל.

איננו יודעים אם סוק לא יודעת ששלג לא יורד בניו אורלינס, כי היא עצמה מעולם לא התרחקה מביתה, או שמא היא מבטיחה לבאדי הבטחה שהיא רוחנית במהותה. בסופו של הסיפור, כשבאדי כבר חזר לביתו, סוק משכיבה אותו לישון ואומרת: "תספור כוכבים. תחשוב על הדבר הכי שקט. כמו שלג. אני מצטערת שלא יצא לך לראות שלג. אבל עכשיו יורד שלג בין הכוכבים". באדי מתאר את תחושותיו: "כוכבים נצנצו, שלג הסתחרר בתוך ראשי." כך משמש השלג הדמיוני רקע להחלטה שלו לשלוח לאביו את מכתב התודה עם הצהרת האהבה.

הנעליים - באדי מתאר כיצד הוא נגרר אחרי אביו ברחובות ניו אורלינס כשהוא סובל מההליכה ב"נעליים שרוכות חזק, חמות כמו הגיהנום וכבדות כמו עופרת", זאת בניגוד למנהגו הכפרי להסתובב יחף. הנעליים משמשות גם כמטונימיה למצבו הרגשי של באדי: "חשתי בכאב מוזר ביותר. כאב מוחץ שנמצא בכל מקום. חשבתי שאם אחלוץ את נעלי העיר הכבדות, המפלצות המענות האלה, הייסורים ייחלשו." הנעליים מייצגות איפוא את העולם של האב, העירוני והקפיטליסטי, כמו גם קרקוע למציאות החומרית והגשמית, בניגוד לעולמו הילדי של באדי שהוא רוחני ודתי.

אזכור השירים בסיפור - כאשר אמו של באדי מתוודה באוזניו על כך שהיתה צעירה מדי בכדי ללדת תינוקות, ושהוא עצמו הרס את חייה, הוא מנסה להתנתק: "ובמשך כל הזמן שהיא דיברה (ואני ניסיתי שלא להקשיב, מכיוון שכשהיא סיפרה לי שהולדת הרסה אותה, היא הרסה אותי)", באמצעות היזכרות במוזיקה שהתנגנה בבית אביו בחגיגת חג המולד: "סתם גיגולו, לכל מקום שאני הולך, אנשים עוצרים ומסתכלים... ירח, ירח מעל מיאמי... זה הרומן הראשון שלי, אז תהיה טוב בבקשה... היי, מיסטר, אתה יכול לוותר על פרוטה?... סתם גיגולו, לכל מקום שאני הולך, אנשים עוצרים ומסתכלים..." - זהו בליל של כמה שירים אמריקאיים של התקופה בה מתרחשת העלילה, וכאן הם משמשים גם לשם הסחת הדעת של באדי מדבריה המכאיבים של אמו, וגם כדי להאיר יותר את דמותו של האב, המתנהל כגיגולו כפי שהוא מתואר במערכות היחסים שלו עם נשים מבוגרות ועשירות. גם קטעי השירים האחרים שבוחר באדי לזכור עשויים לרמוז מחד גיסא למצבו של האב שזקוק לפרוטה באופן סמלי, כלומר לקשר בעל משמעות רגשית, ומאידך גיסא לרוגע ולשלווה אליהם מנסה באדי לחמוק, ומגולמים בפנייה הרומנטית תחת שמי ירח מיאמי: "אז תהיה טוב בבקשה".

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

האווירון - זהו סמל מרכזי בסיפור, המעיד על התפתחות היחסים בין באדי לאביו, וכן על השינוי הרגשי שעבר באדי בעקבות הביקור אצלו. תחילה מתוודע באדי לאווירון כאשר הוא פוסע עם אביו ברחוב: "בעודנו פוסעים לאורך רחוב קנאל, עצרתי במקומי מבלי לזוז, מהופנט מחפץ קסום שראיתי בחלון הראווה של חנות צעצועים גדולה. זה היה דגם אווירון בגודל כזה שהיה אפשר לשבת בתוכו ולדווש כמו באופניים. הוא היה ירוק והיה לו מדחף אדום. הייתי משוכנע שאם מדושים מספיק מהר הוא ימריא ויטוס! זה היה יכול להיות משהו! [...] באותו לילה התפללתי שסנטה קלאוס יביא לי את האווירון." באדי מתאהב באווירון שבחלון הראווה של חנות הצעצועים. את האהבה שהוא אינו מסוגל לחוש כלפי אביו, הוא חש כלפי האווירון. הוא מדמיון את עצמו מגביה עוף כאשר הילדים האחרים, בני הדודים, מתבוננים ומקנאים. האווירון מייצג כמיהה לעוף, להגביה לשמיים, להשתחרר, להתבדל, להיות עצמאי, אולי לברוח (מהאבא). האווירון הוא גם האמצעי הסמלי בו משתמש באדי בערמומיות כדי לבחון את אביו: "תראה, אבא. תראה את כל הדברים הנפלאים שסנטה קלאוס הביא לי." הוא פסע לתוך הסלון, רגוע עכשיו, וחיבק אותי. 'אתה אוהב את מה שסנטה קלאוס הביא לך?' חייכתי אליו. הוא חייך אלי. היה רגע ענוג מתמשך, שהתנפץ כשאמרתי: 'כן. אבל מה אתה תיתן לי, אבא?' חיוכו התאדה. עיניו הצטצצמו בחשדנות - אפשר היה לראות שהוא חושב שאני מותח אותו. אבל אז הוא הסמיק, כאילו התבייש במה שחשב. הוא טפח על ראשי, השתעל ואמר: 'חשבתי לתת לך לבחור משהו שאתה רוצה. יש משהו מיוחד שאתה רוצה?' הזכרתי לו את האווירון שראינו בחנות הצעצועים ברחוב קנאל. פניו נפלו. אה, כן, הוא זכר את האווירון וכמה הוא היה יקר. למרות זאת, למחרת ישבתי באווירון וחלמתי שאני מתקרב אל השמים בזמן שאבי רשם המחאה למוכר מאושר. "בסיום הסיפור מוזכר שוב האווירון, הפעם במכתב שבאדי שולח לאביו: "שלום אבא אני מקווה שאתה מרגיש טוב אני כן ואני לומד לִדְבֹש באווירון שלי כל כך מהר שבקרוב אני יהיה בשמים אז תסתכל טוב וכן אני אוהב אותך באדי." אף שמדובר במכתב קצרצר, המנוסח בלשון ילדית משובשת, הוא טומן בחובו אמת גדולה - באדי מודיע לאביו על האפשרות שבקרוב יוכל להמריא לשמיים - אמצעי שעשוי לקרב ביניהם: "אז תסתכל טוב", ועל כך הוא לא רק מכיר תודה, אלא מצהיר על אהבתו. זהו ביטוי של חמלה מצד הילד שהתבגר והתפקח עד כדי כך שהחליף תפקידים עם אביו, והעניק לו את מה שהוא עצמו לא זכה לקבל ממנו. כך הופך האווירון בסיפור לסמל כפול - גם של התבגרות והיפרדות מההורים לטובת הגשמה עצמית, וגם כאישור לאהבה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף רוח וחברה
הפיקוח על הוראת ספרות

סיכום

"חג מולד אחד" (1982) הוא סיפור התבגרות וחניכה, שבמרכזו באדי, בן דמותו של המחבר, המשחזר את ילדותו באלבמה. באדי, שננטש בידי הוריו הפרודים, גדל בבית בת-דודתו האהובה, שחינכה אותו ברוח הנצרות. מפגש כפוי ודרמטי עם אביו, ערער את ביטחונו של באדי באמונתו הדתית. בין השניים התגלע תהום בכל הנוגע להשקפות עולמם, ובעקבות ביקורו של באדי אצל אביו, חלה התקרבות בין השניים. זהו סיפור שעשוי לעורר עניין והזדהות בקרב בני-נוער, המצויים לא אחת בקונפליקט עם הוריהם. הצורך בחסות ההורים ובהגנתם לצד הרצון לעצמאות מאפיין את רוב המתבגרים. כך מוצגים זה מול זה עולם הילדים ועולם המבוגרים, כאשר הראשון מגולם בתמימות וכנות, בעוד שהשני מאופיין בצביעות ושקר. קפוטה מיטיב לעמוד על התנגשות זאת. היבט נוסף המעמיד זה מול זה ערכים מנוגדים הוא בהבדל בין תרבות הכפר לתרבות העיר – אמונה דתית, צניעות, פשטות "יחפה", מול קפיטליזם קר, חומריות ונעליים סגורות וכבדות. בעוד שתרבות הכפר מיוצגת במתנות רגשיות של אחריות, חמלה, חוס ואהבה, תרבות העיר מתהדרת במתנות חומריות כמו חולצות, סוודרים, אקדח קפצונים ואווירון. מתוך ההיבטים המנוגדים הללו עולה עולה מהיצירה מחלוקת בין השקפת עולם דתית-דטרמיניסטית להשקפת עולם חילונית-אתאיסטית. נראה כי קפוטה נמנע מדיקטיות ומהטפת מוסר או מנטייה לטובת אידיאולוגיה אחת על פני האחרת - מה שמותיר מקום לדיון פורה בסוגיות כמו תמימות, התפכחות, הורות, חומרנות, וכן בערכים כגון: אחריות, נאמנות, כנות, אמונה, חמלה, ובמיוחד אהבה.